

**ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΕΣ ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Δ' ΤΑΞΗΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΕΜΠΤΗ 6 ΙΟΥΛΙΟΥ 2006
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ:
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ**

Α'. ΚΕΙΜΕΝΟ

Στρατή Δούκα, Ιστορία ενός αιχμαλώτου (απόσπασμα)

Ἐφτασε τὸ Μπαϊράμι¹ κι ἐγὼ ἔτρεμα πού δέν ἤξερα πῶς μπαίνουν στοῦ τζαμί. Τ' ἀπέξω τὰ εἶχα μάθει, μὰ τὰ μέσα πού γινόταν στοῦ τζαμί δέν τὰ ἤξερα.

Ἀποβραδὶς μοῦ λέει τὸ ἀφεντικό μου:

— Ν' ἀρμέξεις πολὺ πρωὶ καὶ νὰ ῥθεις νὰ προφτάσεις τὸ τζαμί σου.

— Ναί, τοῦ εἶπα πρῶτα.

Ἄμα ἔφυγε, ἄφησα τὸν μικρότερο παραγιό νὰ τὸ σκάσει γιὰ τὸ χωριό του.

Ὅστερ' ἀπ' αὐτόν ἔφυγε κι ὁ Χασάν, ὁ βοσκός, κι ἔμεινα μοναχός.

Τὸ πρωὶ, νὰ κι ἔρχεται ὁ ἀφεντικός μου, καβάλα στ' ἄλογό του.

— Ποῦ εἶναι οἱ ἄλλοι; με ρώτησε.

Ἐγὼ τοῦ εἶπα, κάνοντας τὸν στεναχωρημένο:

— Κρίμας πὺν δέν μποροῦν νὰ προσκυνήσω. Ἐχασα τὴ σαρακοστή μου.

— Δέν πειράζει, μοῦ λέει, ἀφοῦ ἦρθε ἔτσι. Καί μ' ἀγκάλιασε. Τὸν ἔσφιξα κι ἐγὼ ἀπάνω μου.

— Μπαϊράμι μου, παρέκ ὁλά².

— Ἀλλάχ ἐρέξ ὁλά³. Εὐχρηθήκαμε.

Σάν τραβηχτήκαμε, μοῦ ξανάπε πάλι.

— Πολὺ στεναχωρήθηκα, ἔπρεπε νὰ ῥθεις.

¹ Μπαϊράμι: τριήμερη θρησκευτικὴ γιορτὴ των μουσουλμάνων.

² Μπαϊράμι μου, παρέκ ὁλά: ευχή, νὰ εἶναι καλορίζικο! Οἱ ευχές αὐτές δίνονται στὴν ἀρχὴ τοῦ Μπαϊραμιού.

³ Ἀλλάχ ἐρέξ ὁλά: ὁ Θεὸς εἶναι μεγάλος.

— Δέν πειράζει, ἀφεντικό, τοῦ ἀπάντησα, αὐτὰ εἶναι παιδιὰ, ἄς γλεντήσουν.

— Ὅχι, μοῦ λέει, πρῶτα ὁ μεγαλύτερος ἄς εἶναι, ἅμα θὰ ἔχουμε Κουρμπάν Μπαϊράμ¹.

Χαιρετιστήκαμε κι ἔφυγε.

Κοντὰ μεσημέρι ἦρθε ὁ μικρός. Ριζά τὸν λέγανε. Μετὰ ἀπὸ ὥρα ἦρθε κι ὁ Χασάν, ὁ βοσκός.

Σάν τὰ εἶπαμε, ἀφήσαμε τὸ Ριζά στοῦ κοπάδι καὶ κατεβήκαμε στὰ Θεῖρα γιὰ σεριάνι².

Παντοῦ ἦταν ὁμορφα στολισμένα. Στὸ φρουραρχεῖο μπροστὰ ὁ ἀγέρας κυμάτιζε τίς σημαῖες. Στὰ καφενεῖα ἀράδα τὰ νταούλια κι οἱ ζουρνάδες. Τό βουητό τους μ' ἀνατρίχιαζε· ἀναθυμῶνουν τίς δικές μας μεγαλοσκοδές³ καὶ τὰ

μάτια μου βούρκωσαν. Ἡ χαρά τους μέ τή λύπη μου ἀνακατώθηκαν μέσα μου. Ἐχασα τό κουράγιο μου.

— Πάμε νά φύγουμε, εἶπα τοῦ Χασάν.

Ἐκείνος μέ τράβηξε μέσ στό καφενεῖο νά πάρουμε ἓνα λουκούμι. Μέσα κι ἔξω χορεύαν οἱ τσέτες⁴ ὀπλισμένοι· τά ὅπλα τους, τά μαχαίρια τους, θαρροῦσα πῶς πετούσαν στὸν ἀέρα.

— Ἐλα, μοῦ λέει ὁ Χασάν, προχώρα νά πάρουμε σειρά.

Ὁ καφετζής καθόταν καβάλα σέ μιά καρέκλα καί φώναζε στὸν καθένα μέ τή σειρά⁵.

— Ἐσύ, μέ ρώτησε, θά χορέψεις; Πέρανα.

— Ὅχι, δέν ξέρω, τοῦ λέω. Εἶμαι Μακεδόνας.

— Σά δέν ξέρεις, μὴν ἔρχεσαι. Ἀφοῦ ἦρθες, θά χορέψεις. Καί μέ τράβηξε.

Ὁ Χασάν ἦρθε ξοπίσω μου καί πιάσαμε τό χορό.

¹ Κουρμπάν Μπαϊράμ· μεγάλη γιορτή, θυσία.

² σεριάν· βόλτα, περίπατος.

³ αναθυμώμουν τις δικές μας μεγαλοσκοfoles... • ἔφερνα στη μνήμη μου τις δικές μας μεγάλες θρησκευτικές γιορτές.

⁴ τσέτες· τούρκος ἀτακτος στρατιώτης, μέλος αντάρτικων μονάδων που πολέμησαν εναντίον του ελληνικού στρατού κατά τη μικρασιατική εκστρατεία.

⁵ «Ὁ καφετζής καθόταν ... με τη σειρά»· το κείμενο στην πρώτη έκδοση: «Στο καφενεῖο κάθονταν με το ξύλο ο καφετζής κι ἔδειχνε». Σχόλιο του Στρατή Δούκα: Ὁ τούρκος καφετζής κάθεται και κρατεί στο χεῖρ ἓνα γλυπτό ξύλο και δείχνει με τη σειρά, χτυπώντας τον στον ὦμο, εκείνον που θα χορέψει.

— Εἶδες τό μουατζή¹, πῶς χορεύει; λέγανε γύρω μας.

Στό χορό ἀπάνω, προσέξα τό περίπολο πού μᾶς κοίταζε. Τρόμαξα.

— Πάμε, λέω τοῦ Χασάν. Εἶναι μοναχός ὁ μικρός, μ' ἓναν κάμπο πρόβατα.

— Ὅχι, μοῦ λέει, θά μείνουμε ὡς τό πρωί.

Ἐγώ τόν ἄφησα κι ἔφυγα γιά τό μαντρί. Ὁ ἀφεντικός μου ἦταν ἐκεῖ. Ἐαφνιασθηκε πού μέ εἶδε.

— Γιατί γύρισες; μοῦ εἶπε.

Καί μέ ξανάστελνε πίσω μέ τό ζόρι.

— Κουράστηκα, ἀφεντικό, τοῦ εἶπα, αὐτο πάλι.

Τήν ἄλλη μέρα ἄρμεξα πρῶν ὅπως πάντα, τά πρόβατα καί σάν τά ἔβγαλα στή λάκκα μέ τόν παραγιό, γύρισα στό μαντρί νά ντυθῶ. Πλύθηκα, καλοστολίστηκα καί τράβηξα στήν πολιτεία.

Ὅπως περνούσα ἀπό τό χάνι, βλέπω μπροστά μου τόν Σαλή ἐφέντη τόν εἰσπράκτορα².

Μᾶς ἤξερε στό χωριό, γιατί κι ἐμεῖς εἴχαμε πρόβατα, καί πολλές φορές ἔμεινε στό σπίτι μας.

— Τό σκυλί, εἶπα μέσα μου καί τό ἴστριπα.

Ἐκείνη τή μέρα γύριζα στούς δρόμους. Δέν ἔβρισκα ἡσυχία ὅπου κι ἂν πήγαινα. Θαρροῦσα πῶς πίσω μου ἐρχόταν ὁ Σαλή ἐφέντης.

Ὁ ἥλιος εἶχε βασιλέψει κι ἐγώ δέν εἶχα τό θάρρος νά γυρίσω. Μιά στιγμή τίναξα τά καινούρια μου ροῦχα, ἔβγαλα, ἔβαλα τό φέσι μου καί τράβηξα ὁλόισα στό μαντρί.

Τά πρόβατα έβωσκαν γύρω. Ό Χασάν μέ ζύγωσε. Δέν τοῦ μίλησα. Ξάλλαξα, έβαλα τά παλιά μου ροῦχα καί ήσύχασα.

Ό καιρός περνοῦσε κι ό άφεντικός μου όλο καί πιό καλός γινόταν μαζί μου. Ένα βράδυ μοῦ λέει, καθώς μετροῦσαμε τό γάλα:

¹ μονατζίρης· μέτοικος, πρόσφυγας. Από τη Μακεδονία, μονατζίρηδες ... * μέτοικοι από την ευρύτερη γεωγραφικά περιοχή της Μακεδονίας. Πριν από την ανταλλαγή των πληθυσμών, που συμφωνήθηκε στις 30.1.1923 μεταξύ των Βενιζέλου και Ινονού, περίπου 500.000 Τούρκοι ζούσαν στην περιοχή της Μακεδονίας.

² εισπράκτορας· εδώ φοροεισπράκτορας.

— Ξέρεις, Μπεχτσέτ, τώρα πού μπαίνει τό καλοκαίρι σκέφτομαι νά μοιράσω τό χτήμα, κι άπ' τή μεριά πού 'ναι ή τουλούμπα¹ μέ τό νερό δώδεκα στρέμματα, θά τό βάλουμε μποστάνι². Τί γνώμη έχεις έσύ;

— Ό,τι όρίζεις, άφεντικό· χέρια μονάχα χρειάζονται.

— Καλά, μοῦ λέει, αυτό τό ξέρω· όλοι μαζί θά δουλέψουμε, κι οί γυναίκες.

“Υστερ’ από μέρες στήσαμε τό τσαρδάκι³ μας καταμεσής στό χτήμα. Όλογυρίς είχαμε τίς συκές πού μās έκλειναν μέσα. Ήταν μιά χαρά. Οί γυναίκες δούλευαν γερά, καί μās βάλεναν από φαί μαγερεμένο.

Καί μέσ στις μέρες πού περνοῦσαν μέ τή δουλειά, ό άφεντικός μου έβαλε στό νοῦ του νά με παντρεύει με μιάν άνιπιά του, τήν κόρη τοῦ άδερφοῦ του, πού 'χε σκοτωθεῖ στά Δαρδανέλια⁴.

— Δέν κάνει, τοῦ είπα, άφεντικό, έγώ είμαι φτωχός καί ξένος, δέν έχω άξία νά μπῶ στό σπίτι σου.

— Όχι, μοῦ λέει, τήν άξία σου τήν έχεις. Έγώ θέλω νά σέ κάνω δικό μου, νά μπείς στή θέση τοῦ άδερφοῦ μου Σουλείμάν, νά πάρεις τήν κόρη του, τή Ζουμπέιντα.

— Άφεντικό, τοῦ είπα, πάλι, νά με συμπαθās, μά δέν ξαναπαντρεύομαι. Μιά καί στάθηκα άτυχος από τέν πρῶτα μου γάμο, δέν ξαναπαίνω στόν κόσμο. Έχω καί τήν άδερφή μου, πού τήν έχω αφήσει μόνη στήν Προύσα.

Κι οί γυναίκες σάν έμαθαν άπ' τόν άφέντη μου τήν κουβέντα μας, πέφτουν άπάνω μου.

— Νά σέ παντρεύουμε, Μπεχτσέτ, φέρε ναι τήν άδερφή σου εδώ, άδερφή μας νά τήν κάνουμε.

— Καλά, πρῶτα νά πάω νά τή φέρω καί μιά μέρα νά παντρευτώ.

¹ τουλούμπα· μεταλλική χειροκίνητη αντλία νερού, σταθερά τοποθετημένη στο έδαφος.

² μποστάνι· περιβόλι για λαχανικά και κυρίως για καρπούζια ή πεπόνια.

³ τσαρδάκι· καλύβα από κλαδιά και, γενικά, πρόχειρη κατοικία.

⁴ Δαρδανέλια· τα στενά του Ελλησπόντου

— Άς γίνει κι έτσι, μοῦ λέει ό άφεντικός μου. Έγώ μιά φορά νά 'χω τό λόγο σου.

— Καλά, τοῦ λέω. Πρῶτα νά φέρω τήν άδερφή μου καί βλέπουμε.

Β'. ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. «Έργο φιλειρηνικό και βαθιά αντιπολεμικό, η *Ιστορία ενός αιχμαλώτου* αντιμετωπίζει [...] τον πόλεμο όχι στην επική, ηρωική του διάσταση, αλλά ως βασικό υπεύθυνο της απώλειας χιλιάδων ατόμων και του εξευτελισμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Παράλληλα, αναδεικνύει κάτι βαθύτερο και πιο ουσιαστικό, την παγκόσμια συναδέλφωση, πρόθεση την οποία άλλωστε ο συγγραφέας δηλώνει στην προμετωπίδα: “Αφιερώνεται στα κοινά μαρτύρια των λαών”.»

Να εντοπίσετε στο απόσπασμα που σας δόθηκε από το διήγημα του Στρατή Δούκα *Ιστορία ενός αιχμαλώτου* τρία (3) στοιχεία, τα οποία δικαιολογούν το χαρακτήρισμό του ως αντιπροσωπευτικού έργου της αντιπολεμικής πεζογραφίας μας.

Μονάδες 15

2. Να επισημάνετε στο απόσπασμα που σας δόθηκε δύο (2) αφηγηματικές τεχνικές και να τις σχολιάσετε.

Μονάδες 20

3. «Η *Ιστορία ενός αιχμαλώτου* του Στρατή Δούκα είναι ένα σύντομο πεζογράφημα που μας αφηγείται σε ύφος πυκνό, περιεκτικό, απλό και απέριπτο την ιστορία ενός αιχμαλώτου της Μικρασιατικής καταστροφής και κυρίως τις περιπέτειες της διαφυγής του. Ο αστόλιστος και πυκνός τρόπος της έκφρασης και τον ύφος θυμίζει κάπως Μακρυγιάννη.»

Απόστολος Σαχίνης, Αγγλοελλ. Επιθεώρηση, Δεκ. 1951.

Να προσδιορίσετε στο απόσπασμα που σας δόθηκε από το διήγημα του Στρατή Δούκα *Ιστορία ενός αιχμαλώτου* χαρακτηριστικά του ύφους, τα οποία επιβεβαιώνουν την παραπάνω άποψη.

Μονάδες 20

4. «Παντού ήταν όμορφα σταλισμένα. Στο φρουραρχείο μπροστά ο άγέρας κυμάτιζε τίς σημαίες. Στά καφενεία άράδα τὰ νταούλια κι οί ζουρνάδες. Τό βουητό τους μ' άνατρίχιαζε άναθυμόμουν τίς δικές μας μεγαλοσκόλες καί τὰ μάτια μου βούρκωσαν. Ή χαρά τους μέ τη λύπη μου άνακατώθηκαν μέσα μου. Έχασα τό κουράγιο μου.»

Να σχολιάσετε σε μία (1) ή δύο (2) παραγράφους τη συναισθηματική κατάσταση στην οποία βρίσκεται ο ήρωας, όπως αυτή περιγράφεται στο παραπάνω απόσπασμα.

Μονάδες 25

5. Να συγκρίνετε ως προς το περιεχόμενο το απόσπασμα που σας δόθηκε από το διήγημα του Στρατή Δούκα *Ιστορία ενός αιχμαλώτου* με το παρακάτω απόσπασμα από το μυθιστόρημα της Διδώς Σωτηρίου *Ματωμένα Χώματα*.

Ξημέρωμα Κυριακή, καθώς ο πατέρας έφυγε για δουλειές στ' Αιντίνι, βρήκα την ευκαιρία ν' άνέβω στό βουνό ν' άνταμώσω τό Σεφκιέτ καί νά τοῦ φέρω

τό χαμπέρι¹ τοῦ μισεμοῦ² μου. Μέ τοῦτο τό βοσκόπουλο εἶχα μιάν ἀξέχαστη φίλια. Στίς διακοπές τοῦ Πάσχα, σάν ἀνέβαινα κι ἐγώ μέ τά πρόβατα στό βουνό, τόν παράσερνα στά πιό τρελά παιχνίδια. Σκαρφαλώναμε σέ ψηλές ἀπώγειες κορφές, ψάχναμε γι' ἀετοφωλιές καί γιά κρυφές σπηλιές, κομψοποιούσαμε σέ ποτάμια. Ὅταν μᾶς ἔβρισκε καμιά πόρρα καί βλέπαμε τά δέντρα νά δέρνονται μέ τή βροχή, ξαμολιόμαστε κι ἐμεῖς μέσα στό δάσος καί τρέχαμε, μέ γυμνό τό στήθος, μεθυσμένοι ἀπό μιάν ἀλλόκοτη χαρά πού βίτχιζε³ τίς αἰσθήσεις μας. Σά μᾶς πότιζε τό νερό ἴσαμε τό κόκαλο, μαζενομάστε στή σπηλιά ὅπου φυλάγαμε τά κοπάδια· ἀνάβαμε φωτιά· κολατσιόζαμε. Τότες κράταγα στά χέρια μου τή φαντασία τοῦ Σεφκιέτ· τήν ἐπλαθα, ὅπως μέ τό ζυμάρι πλάθεις τά Λαζαράκια. Στήν Ἀνάσταση τόν κατέβαζα στόν Κιρκιντζέ! Χαιρότανε νά βλέπει τή νύχτα τά κεριά νά στραφαλιζοῦνε σάν ἀστράκια, ν' ἀκούει τό Χριστός Ἀνέστη καί τῆς καμπάνας τό ξεσηκωτικό μελωδικό κάλεσμα, νά ρίχνει μαζί μας τράκα τροῦκες καί νά τραῖει στό τραπέζι μας τή μοσχοβολιστή αὐγοκομμένη μαγειρίτσα τῆς μάνας μου.

Ζιζώ Σωτηρίου, *Ματωμένα Χώματα*, Αθήνα 1983, σ. 29

Μονάδες 20

- ¹ χαμπέρι· είδηση
² μισεμός· αναχώρηση.
³ βιτχίζω· ερεθίζω, μιστιγώνω.

**ΕΥΧΟΜΑΣΤΕ ΕΠΙΤΥΧΙΑ
ΤΕΛΟΣ ΜΗΝΥΜΑΤΟΣ**